

Tajemnica zawodowa psychologa i warunki jej uchylecia

Dr Ewa Habzda-Siwek
Katedra Kryminologii UJ

- ▶ „Naczelną wartością dla psychologa jest dobro drugiego człowieka. Celem jego działalności profesjonalnej jest niesienie pomocy innej osobie w rozwiązywaniu trudności życiowych i osiągnięciu lepszej jakości życia na drodze rozwoju indywidualnych możliwości oraz ulepszeniu kontaktów międzyludzkich” (Kodeks Etyczno – Zawodowy Psychologa PTP)

- ▶ „w codziennej pracy psychologa, terapeuty osoba pomagająca styka się z wieloma problemami natury etycznej.
- ▶ Ramy moralności, w jakich musimy się poruszać, są nie tylko wyznaczone przez Kodeks Etyczno – Zawodowy Psychologa (PTP, 2007), ale również przez zwykłą ludzką empatię i wrażliwość”.

Problemy:

- ▶ granice pomagania
- ▶ relacja pomiędzy osobą pomagającą a wymagającą pomocy : czy jednostka zwracająca się po pomoc jest na równej czy niższej pozycji?
- ▶ (porównaj: A.Kępiński: Poznanie chorego)

- ▶ Kodeks Etyki Zawodowej: „Relacje [interpersonalne] mają jednak szczególny, niesymetryczny charakter wynikający z przewagi kompetencji interpersonalnych po stronie psychologa, który dysponuje specjalistyczną wiedzą i technikami służącymi do poznawania innych ludzi i oddziaływania na nich” (PTP, 2007).

- ▶ Każdy pomagający powinien wiedzieć i pamiętać, że **obowiązuje go bezwzględny obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej!**
- ▶ – jest to jeden z podstawowych warunków pomyślnego przebiegu procesu pomagania (vide: problem zaufania)

- ▶ B.F. Okun (2002) wyróżnia dwa rodzaje dyskrecji, które obowiązują osobę pomagającą:

- ▶ **Dyskrecja formalna**

- ▶ **Dyskrecja osobista**

- ▶ (Okun, B. F. (2002). Skuteczna pomoc psychologiczna. Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia PTP)

- ▶ **Dyskrecja formalna:** określona przez przepisy prawne, które obowiązują w danym kraju (m.in. ustawa o zawodzie psychologa, ustawa o ochronie danych osobowych, ustawa o ochronie zdrowia psychicznego)

- ▶ **Dyskrecja osobista:** zależy od woli pomagającego. [związana jest z taktem i kulturą oraz etyką osobistą; oznacza też m.zd. powstrzymanie się od oceniających komentarzy: profesjonalizm!]

- ▶ –zdarza się, że oba te rodzaje dyskrecji będą w opozycji do siebie
- ▶ –jeśli psycholog nie może zapewnić dotrzymania tajemnicy, musi poinformować o tym klienta (osoba sama zdecyduje, o czym powiedzieć pomagającemu)[i tak to zawsze czyni]

Sytuacje, gdy pomagający nie może zapewnić poufności, są dopuszczalne jedynie wtedy, gdy prawne i moralne zasady wymagają złamania tajemnicy!

- ▶ Przykłady sytuacji, w których rodzą się dylematy:

- ▶ –groźba skrzywdzenia jakiejś osoby
- ▶ –ujawnienie tendencji samobójczych
- ▶ –ujawnienie czynów noszących znamiona przestępstwa (sytuacje przemocy domowej) [osoba może jeszcze tkwić w bezradności a psycholog może dostrzegać konieczność np. jak najszybszej izolacji dzieci z sytuacji przemocy domowej]

- ▶ Sytuacja szczególna: pomoc małoletnim
- ▶ –zachowanie tajemnicy w tym przypadku nie zawsze jest możliwe i koniecznym, ale jest poinformowanie dziecka czy nastolatka, jakie informacje i komu przekazemy.

- ▶ Zawsze wówczas obowiązuje nas **zasada minimalizacji** w przekazywaniu informacji czy to do instytucji, wymagającej opinii, czy rodziny wspomaganego. [dotyczy to nie tylko danych objętą tajemnicą, ale wynikających np. procesu diagnostycznego; dane, nazwijmy je „psychologiczne” są wg mnie danymi wrażliwymi; sama informacja, że ktoś korzysta z pomocy psychologa może być stygmatyzująca
- ▶ [nie umniejsza tego przesunięcie granic ekshibicjonizmu psychologicznego związane z umieszczaniem w Internecie danych o sobie]

Wymiary związania tajemnicą zawodową

- ▶ -prawny (formalny) – regulowany przepisami prawa)
- ▶ -moralny (chodzi o przyjęte reguły i normy postępowania)
- ▶ -osobisty (związany z ind. systemem wartości, przyjęciem „osobistych zobowiązań etycznych” (osobiste zaangażowanie w pracę) [KEZ: „prywatne normy etyczne”]

- ▶ bezwzględne zachowanie tajemnicy zawodowej nie zawsze jest możliwe
- ▶ psycholog winien poinformować klienta o możliwych konsekwencjach przekazania poufnych danych, a także o **zasadzie minimalizowania** informacji o kliencie
- ▶ >problem prowadzenia dokumentacji

Problemy (przykładowe)

- ▶ -problem ujawniania lub nie wyników testów psychologicznych np. wykonywanych w celu sprawdzenia predyspozycji zawodowych
- problem przechowywania wyników owych testów, ale też ich właściwej interpretacji i odpowiedniego przekazania informacji zwrotnych czy to osobie, której pomagamy, czy też instytucjom, które zlecają ich wykonanie.

Problemy (cd)

- ▶ tajemnica zawodowa a konieczność superwizji (świadomość ograniczeń i w razie potrzeby, przy zachowaniu tajemnicy zawodowej, zasięganie porady swego superwizora czy bardziej doświadczonego kolegi) > praca w zespole a tajemnica zawodowa
- ▶ problem szczególny: gdy psycholog występuje w roli biegłego

- ▶ Szczególny przypadek tajemnicy zawodowej: gdy są prowadzone badania naukowe
- ▶ W każdym przypadku powoływania się na konkretne wyniki badań psycholog usuwa z nich wszystko, co mogłoby się przyczynić do identyfikacji osób uczestniczących (KEZ PTP)

- ▶ **Tajemnica zawodowa**
- ▶ Osoby wykonujące zawody wolne są zobowiązane do przestrzegania tajemnicy zawodowej, która ma na celu ochronę prawa do prywatności ich klientów i jest gwarancją poszanowania życia prywatnego tych klientów.

Tajemnica zawodowa psychologa

- ▶ Psycholog ma obowiązek zachowania w tajemnicy informacji związanych z klientem, uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu.
- ▶ Obowiązek ten nie może być ograniczony w czasie (art. 14 ust. 1 i 2 Ustawy o zawodzie psychologa).
- ▶

- ▶ Wyłączenia obowiązku zachowania tajemnicy (art. 14 ust. 3 ustawy o zawodzie psychologa) w sytuacji:
 - ▶ – zagrożenia zdrowia
 - ▶ – zagrożenia życia klienta lub innych osób oraz
 - ▶ – w przypadku, gdy tak stanowią odrębne ustawy

- ▶ Art. 180 kpk
- ▶ § 1. Osoby obowiązane do zachowania tajemnicy służbowej lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy

- ▶ § 2. Osoby obowiązane do zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, lekarskiej lub dziennikarskiej mogą być przesłuchiwane co do faktów objętych tą tajemnicą tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu. W postępowaniu przygotowawczym w przedmiocie przesłuchania lub zezwolenia na przesłuchanie decyduje sąd, na posiedzeniu bez udziału stron, w terminie nie dłuższym niż 7 dni od daty doręczenia wniosku prokuratora. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

§ 3. Zwolnienie dziennikarza od obowiązku zachowania tajemnicy nie może dotyczyć danych umożliwiających identyfikację autora materiału prasowego, listu do redakcji lub innego materiału o tym charakterze, jak również identyfikację osób udzielających informacji opublikowanych lub przekazanych do opublikowania, jeżeli osoby te zastrzegły nieujawnianie powyższych danych.

§ 4. Przepisu § 3 nie stosuje się, jeżeli informacja dotyczy przestępstwa, o którym mowa w art. 240 § 1 Kodeksu karnego.

§ 5. Odpowiedzialność przez dziennikarza ujawnienia danych, o których mowa w § 3, nie uchyla jego odpowiedzialności za przestępstwo, którego dopuścił się publikując informację.